<u>МАВЗУ</u>: СТАТИСТИКА СОҲАСИГА СИФАТНИ БОШҚАРИШНИНГ ХАЛҚАРО ТИЗИМЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛ

GSBPM

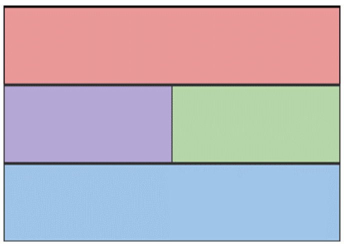

GAMSO

<u>МАВЗУ</u>: СТАТИСТИКА СОҲАСИГА СИФАТНИ БОШҚАРИШНИНГ ХАЛҚАРО ТИЗИМЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 3 августдаги ПҚ-4796-сон қарори билан тасдиқланган “Йўл харитаси”га (4-банди) мувофиқ, миллий статистика тизимига сифатни бошқаришнинг илғор тизимлари ҳисобланган **GSIM, GSBPM** ва **GAMSO** моделларини жорий этиш вазифаси белгиланган.

GSIM, GSBPM, GAMSO моделлари ва уларнинг моҳияти.

1. “**Статистик маълумотларнинг намунавий модели**” (**GSIM** – Generic Statistical Information Model) 1999 йилда БМТнинг Европа Иқтисодий Комиссияси томонидан Дания, Норвегия, Швеция ва Швейцария давлатлари мутахассислари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган. Моделнинг сўнгги 2-версияси 2016 йил 14 декабрдан кучга кирган.

GSIM модели – расмий статистика маълумотларини тайёрлаш ва тарқатиш жараёнида қўлланиладиган ахборот объектларининг қисмларини тавсифловчи асосий тушунча ва белгиларнинг ягона маълумотнома тизимини ташкил этади.

Яъни модель, статистика маълумотларини ишлаб чиқиш ва тарқатиш жараёнларида қўлланиладиган ахборот объектлари – <u>дастурлар, кузатув шакллари, таснифлар, методологиялар, кўрсаткичлар ва метамаълумотларни</u> шакллантириш ва уларни юритиш қоидаларини тартибга солади.

GSIM модели доирасида, Давлат статистика қўмитасининг 2021 йил 23 июндаги 21-сон қарори билан қуйидаги ҳужжатлар амалиётга жорий этилган:

a) Статистика дастурларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш тартиби;

b) Статистика соҳасида таснифлар, методологиялар ва кузатув шаклларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш бўйича намунавий услубий қўлланма;

c) Метамаълумотларни ишлаб чиқиш бўйича намунавий услубий қўлланма.

Ушбу ҳужжатлар “Расмий статистика тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Қонуни талаблари асосида қўмитанинг 2022 йил 27 декабрдаги 41-сон қарори билан қайта тасдиқланган ва амалиётга жорий этилган.

Ҳозирги кунда, ҳар йили тасдиқланадиган Статистика дастурлари, расмий статистика соҳасида қўлланиладиган статистика кузатуви шакллари, таснифлар, методологиялар ҳамда метамаълумотларнинг барчасини ишлаб чиқиш, келишиш ва тасдиқлаш бўйича ишлар айнан юқорида қайд этилган услубий ҳужжатлар асосида амалга оширилмоқда.

Бир йиллик статистика дастури статистика кузатувларини ўтказиш, статистик ҳисоб-китобларни амалга ошириш ва расмий статистика маълумотларини тарқатиш учун <u>ҳуқуқий асос</u> ҳисобланади.

<u>Фойдаланувчиларнинг статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларини ўрганиш</u> GSIM модели доирасида ишлаб чиқилган Статистика дастурларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш тартибида белгиланган.

2. “Статистик маълумотларни ишлаб чиқиш жараёнларини намунавий модели” (**GSBPM** – The Generic Statistical Business Process Model) БМТнинг Европа Иқтисодий Комиссияси, Евростат ҳамда Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг бирлашган гуруҳи томонидан 2008 йилда ишлаб чиқилган. Моделнинг сўнгги 5-версияси 2019 йил 1 январдан кучга кирган.

GSBPM модели – расмий статистика маълумотларини ишлаб чиқариш учун амалга оширилиши зарур бўлган барча босқичлар ва жараёнлар тўпламини тавсифлайди ва белгилаб беради.

GSBPM моделини жорий этиш доирасида Давлат статистика қўмитасининг 2021 йил 30 сентябрдаги 99-сон буйруғи билан **Статистика маълумотларини ишлаб чиқишнинг миллий модели** тасдиқланган.

GSBPM миллий модели 8 та босқич ва ушбу босқичларни амалга оширувчи таркибий 44 та жараёндан иборат.

GSBPM модели, расмий статистикани ишлаб чиқариш ва тарқатиш мақсадида фойдаланувчиларнинг статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларини аниқлашдан бошлаб то ишлаб чиқариш циклини баҳолашгача бўлган қуйидаги босқичларни ўз ичига олган:

1. Статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларни аниқлаш;
2. Ишлаб чиқиш жараёнларини режалаштириш;
3. Ишлаб чиқиш жараёнларини шакллантириш;
4. Бирламчи маълумотларни йиғиш;
5. Маълумотларни қайта ишлаш;
6. Маълумотларни таҳлил қилиш;
7. Расмий статистика маълумотларини эълон қилиш;
8. Ишлаб чиқиш циклини баҳолаш.

Статистика дастурини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, шунингдек статистика кузатувлари шаклларини тасдиқлаш GSBPM миллий моделининг 1-эҳтиёжларни ўрганиш босқичида ташкил этилади.

GSBPM модели ҳар бир амалга ошириладиган босқич ва жараёнларни:

- аввалдан аниқ белгилаб қўйилган ҳамда ўзаро мувофиқлашган тартиб-қоидалар ва механизмлар асосида режалаштириш ва тизимли ташкил этиш;
- барча фойдаланилган манбалар, усуллар, тизимлар ва бошқа воситаларни аниқ ҳужжатлаштириб бориш;
- бутун ишлаб чиқиш циклини доимий баҳолаш имконини таъминлайди.

GSBPM моделининг афзаллиги – у турли статистик босқич ва жараёнлар интеграциясини амалга ошириш ва уларнинг сифатини баҳолаб бориш, юзага келган бўшлиқлар ва камчиликларни ўз вақтида аниқлаш ҳамда тезкор бартараф этиш орқали статистика маълумотларининг халқаро тавсияларга мувофиқлигини таъминлаш каби муҳим масалани ҳал этади.

3. Статистика идоралари фаолиятини бошқаришнинг намунавий модели (**GAMSO** – Generic Activity Model for Statistical Organisations) БМТ ЕИК томонидан Австралия, Канада, Италия, Янги Зеландия, Норвегия, Швеция ва Буюк Британия давлатлари билан ҳамкорликда 2015 йилда ишлаб чиқилган.

Унинг сўнгги 1.2-версияси 2019 йил 1 январдан кучга кирган.

GAMSO модели – статистика идораси томонидан амалга ошириладиган умумий фаолиятни белгилайди ва тизимлаштиради.

Содда қилиб айтганда, GAMSO модели умумий фаолиятни, яъни статистика идорасида нима ишлар қилинишини тавсифлайди, шунга кўра, GAMSO модели статистика органлари фаолиятини бошқаришнинг универсал модели ҳисобланади.

GSBPM моделини жорий этиш доирасида, Давлат статистика қўмитасининг 2022 йил 27 майдаги 38-сон буйруғи билан **Давлат статистика қўмитаси фаолиятининг миллий модели умумий тузилмаси** тасдиқланган.

GAMSO миллий модели қуйидаги 4 та йўналишдан иборат:

- Стратегия ва лидерлик;
- Салоҳиятни ривожлантириш;
- Корпоратив бошқарув;
- Ишлаб чиқариш (GSBPM).

Моделнинг биринчи ва асосий етакчи йўналиши ҳисобланган Стратегия ва лидерлик йўналиши, статистика идорасида моделнинг бошқа барча йўналишларини амалга ошириш учун зарур бўлган устувор вазифаларни ҳал этиш, яъни мақсадни белгилаш, бошқарув, стратегик ҳамкорлик ҳамда алоқаларни бошқариш каби фаолиятларни ўз ичига олади.

Салоҳиятни ривожлантириш йўналиши эса статистика идорасида амалга ошириладиган барча тадқиқотлар, ишланмалар ва инновацияларни, яъни ташкилотда янги фаолиятни амалга ошириш ёки мавжудларининг самарадорлигини ошириш имкониятларини ривожлантиришни ўз ичига олади.

Моделнинг учинчи Корпоратив бошқарув йўналишидаги тадбирлар, статистика идорасида фаолиятни стандартлаштириш, яъни тизимлаштиришни қўллаб-қувватлайди. Улар ташкилот ўз иш дастури ёки режасини самарали бажариши учун зарур бўлган ўзаро боғлиқ 10 та фаолият турини қамраб олади.

GAMSO моделининг тўртинчи йўналиши ҳисобланган Ишлаб чиқариш соҳаси расмий статистикани ишлаб чиқариш ва бошқариш учун зарур бўлган барча босқичларни, шу жумладан статистик кузатувлар ўтказиш, маъмурий ёки бошқа манбалардан маълумотларни йиғиш, статистик ҳисоб-китобларни амалга ошириш ва маълумотларни тарқатишни ўз ичига олади.

GAMSO моделидаги тўртинчи йўналиш бўлган ишлаб чиқариш фаолияти GSBPM моделига киритилган бўлиб, бу GAMSO модели ўз тузилмасига кўра GSBPM моделига тўлиқ мос келишини англатади.